

**Lokalne
obywatelstwo społeczne
w polityce społecznej**

Uniwersytet Warszawski
Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych

Lokalne obywatelstwo społeczne w polityce społecznej

Przykład
wychowania przedszkolnego

Maria Theiss
redakcja naukowa

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2018

Recenzent:
prof. UŁ dr hab. *Jerzy Krzyszkowski*

Redaktor prowadząca:
Anna Raciborska

Redakcja i korekta:
Dorota Kassjanowicz

Projekt okładki:
Katarzyna Juras

Copyright © 2018
by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

Publikacja dofinansowana przez Wydział Nauk Politycznych
i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego

Książka powstała w ramach projektu *Lokalne obywatelstwo społeczne w polityce społecznej na przykładzie usług opiekuńczych nad dzieckiem do lat 5*, kierowanym przez Marię Theiss. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki, przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/03/DHS5/02498

ISBN 978-83-7383-985-4

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Wiśłana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa
tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)
Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki k. Warszawy

Spis treści

Wstęp	11
Rozdział 1	
<i>Maria Theiss</i>	
Obywatelstwo i obywatelstwo społeczne w nauce o polityce społecznej – koncepcje i związki z lokalnym poziomem polityki	19
1.1. Różnorodność znaczeń obywatelstwa – tradycje dyscyplin i koncepcje zakresu pojęcia	20
Obywatelstwo w różnych tradycjach nauk społecznych	21
Składniki obywatelstwa	26
1.2. Znaczenia obywatelstwa społecznego w nauce o polityce społecznej	30
Obywatelstwo a obywatelstwo społeczne	30
Ideały obywatelstwa społecznego w nauce o polityce społecznej	34
1.3. Specyfika lokalnej wspólnoty politycznej i nieformalne praktyki w zglobalizowanym świecie – dwie koncepcje powiązania obywatelstwa społecznego z lokalnością	38
Uzasadnienia lokalnego obywatelstwa społecznego oparte na roli lokalnej wspólnoty politycznej	39
Uzasadnienia lokalnego obywatelstwa społecznego oparte na roli nieformalnych praktyk społecznych i globalizacji	42
1.4. Lokalne obywatelstwo społeczne – w kierunku definicji	47
Rozdział 2	
<i>Maria Theiss</i>	
Lokalne obywatelstwo społeczne w koncepcjach lokalnej polityki społecznej – poszukiwania metodologiczne	53
2.1. Nurty badań nad lokalną polityką społeczną	55
2.2. Badania nad obywatelstwem społecznym i lokalnym obywatelstwem społecznym	73
2.3. Ujęcie regulujące – model badania lokalnego obywatelstwa społecznego	79

Rozdział 3

Maria Theiss

Wychowanie przedszkolne z perspektywy lokalnego obywatelstwa społecznego – stan wiedzy i koncepcja badawcza	85
3.1. Lokalna polityka wychowania przedszkolnego:	
kontekst, składniki i uwarunkowania	86
Aspekty lokalnej polityki wychowania przedszkolnego	87
Uwarunkowania lokalnej polityki wychowania przedszkolnego – krajowe ramy prawne, czynniki strukturalne i lokalny proces polityczny	92
3.2. Lokalne obywatelstwo społeczne w sferze wychowania przedszkolnego – zastosowana metodologia badania	97

Rozdział 4

Anna Cybulko, Maria Theiss

Prawne uwarunkowania lokalnego obywatelstwa społecznego w sferze wychowania przedszkolnego w Polsce	103
4.1. Wychowanie przedszkolne w zdecentralizowanym systemie – uwagi na temat autonomii gminy	103
4.2. Różnorodność instytucji wychowania przedszkolnego	110
4.3. Prawo do wychowania przedszkolnego – zakres podmiotowy i jego zmiany	115
4.4. Prawo do wychowania przedszkolnego – zakres przedmiotowy	121
4.5. Pierwszeństwo w przyjęciu do przedszkola: centralne i lokalne kryteria rekrutacji	125
4.6. Finansowanie oświaty przedszkolnej w Polsce – regulacje prawne	134
4.7. Podsumowanie – dążenie do wzmocnienia obywatelstwa społecznego w sferze wychowania przedszkolnego	136

Rozdział 5

Anna Kurowska

Przestrzenne zróżnicowanie i dynamika upowszechnienia wychowania przedszkolnego w Polsce. Rola czynników strukturalnych, gospodarczych i politycznych	141
5.1. Zróżnicowanie przestrzenne upowszechnienia wychowania przedszkolnego i jego dynamika w latach 2006–2016	144

5.2. Upowszechnienie wychowania przedszkolnego dzieci w różnym wieku i w różnych jego formach oraz zróżnicowanie między typami gmin w 2016 r.	150
5.3. Dwa warianty lokalnego obywatelstwa społecznego w sferze wychowania przedszkolnego	156
5.4. Rola czynników strukturalnych, gospodarczych i politycznych w upowszechnieniu edukacji przedszkolnej (dzieci w wieku 3–4 lat) na poziomie lokalnym	158
5.5. Podsumowanie	161

Rozdział 6

Marta Bożewicz, Maria Theiss, Klaudia Wolniewicz-Słomka

Hojność lokalnego obywatelstwa społecznego w sferze wychowania przedszkolnego: do czego obywatele faktycznie mają dostęp?

Studium czterech gmin	165
6.1. Charakterystyka badanych gmin	167
Dąbrowa	167
Stalowa Góra	168
Żuków	170
Bocianów	171
6.2. Upowszechnienie wychowania przedszkolnego w badanych gminach – instytucje i wskaźniki	172
6.3. Godziny pracy przedszkoli publicznych	177
6.4. Zajęcia dodatkowe w przedszkolach	183
6.5. Posiłki w przedszkolach	189
6.6. Aktywność obywatelska rodziców: uprawnienia i praktyka . .	191
6.7. Publiczna oferta opieki dla dzieci poniżej trzeciego roku życia jako kontekst działania przedszkoli	197
6.8. Podsumowanie – hojność obywatelstwa społecznego w edukacji przedszkolnej: między działaniami egalitaryzującymi a segregującymi	200

Rozdział 7

Piotr Binder

Zakres podmiotowy lokalnego obywatelstwa społecznego

w sferze wychowania przedszkolnego: jak przebiega rekrutacja

do przedszkoli? Studium czterech gmin

7.1. Dostęp do edukacji przedszkolnej: ku przełamywaniu barier	207
Budowa nowych przedszkoli	208

Adaptacja istniejących pomieszczeń	209
Zwiększanie limitów przyjęć	210
Przedszkola niepubliczne (prywatne)	211
7.2. Rekrutacja do przedszkoli: między formalnymi zasadami a nieformalnymi praktykami	214
7.3. Wymiary starań o dostęp do praw obywatelskich rodziców . .	223
Gra miejscem zameldowania	225
Gra statusem osoby zatrudnionej	226
Gra statusem rodzica samotnie wychowującego dziecko	228
Komu należą się miejsca w przedszkolach – rekrutacja sprawiedliwa	234
7.4. Podsumowanie	236

Rozdział 8

Maria Theiss

Polityczne uwarunkowania lokalnego obywatelstwa społecznego w sferze wychowania przedszkolnego – studium czterech gmin	241
8.1. Dąbrowa – silny lider polityczny i aktywowanie lokalnych zasobów	241
„Pan prezydent cieszy się niesamowitym poparciem” – pozycja władz miasta i ich stosunek do wychowania przedszkolnego	241
„Nasi urzędnicy od edukacji to taka najwyższa półka” – działania dyrektorów przedszkoli oraz urzędników odpowiedzialnych za wychowanie przedszkolne	245
„To jest najbardziej cenione przez pana prezydenta, że wykorzystujemy ten potencjał i ten zasób, jaki jest na miejscu” – partycypacja rodziców i otoczenie społeczne przedszkola	247
8.2. Stalowa Góra – administrowanie przedszkolami w warunkach kryzysu politycznego i finansowego	250
„Generalnie współpraca jest tutaj bardzo trudna” – pozycja władz gminy i jej stosunek do wychowania przedszkolnego	250
„Możemy podnosić problemy, tylko musimy się też wsłuchiwać w głos płynący do nas od prezydentów: «Musimy się wstrzymać, nie mamy na to»” – działania urzędników odpowiedzialnych za wychowanie przedszkolne oraz dyrektorów przedszkoli	252
„Zbieramy radę rodziców, zastanawiamy się, jakie mamy możliwości, co możemy zrobić. Ale jeżeli chodzi o rozwiązania dydaktyczne, no to mamy podstawę programową” – aktywność obywatelska rodziców i otoczenie społeczne przedszkola	255

8.3. Żuków – wójt-wizjoner integrujący lokalne podmioty polityki społecznej	257
8.4. Bocianów – wysiłek samorządu na rzecz organizacji wychowania przedszkolnego w niesprzyjających warunkach	261
8.5. Podsumowanie – lider polityczny oraz sieć współpracy w gminie a hojność i zróżnicowanie lokalnego obywatelstwa społecznego	265
Dąbrowa	269
Stalowa Góra	270
Żuków	271
Bocianów	272
<i>Maria Theiss</i>	
Zakończenie	279
Bibliografia	291
Indeks nazwisk	309
Noty o autorach	315